

– Jeg er et pliktmenneske. Når toppledere står frem i pressen og forteller at de har «ofret seg» for jobben, for deretter å rette en tårevåt takk til kone og barn, synes jeg det er pinlig. Jeg har alltid jobbet mye og vet selvsagt hva det har kostet for mine nærmeste. Det er ikke noe å kokettere med.

Intervjuet: Terje Vigen

På bryggen som fisk

– Lyssetting? Vi er i planleggingen av intervjuet, og Terje Vigen skjønner ikke bæret av hva jeg snakker om.

– Ja. Som på en scene. Et portrettintervju skal jo bidra til å kaste lys over en person. Du kan på forhånd tenke litt over hvordan du ønsker at det lyset skal falle ...

– Jeg er *ikke* opptatt av å bli lyssatt! Det er fjernt for meg. Men jeg stiller selvsagt opp til intervju i Tidsskriftet hvis du tror det kan være av interesse for leserne.

Det er noe ved kombinasjonen av hans udiskutable maktposisjon som generalsekretær i Den norske lægeforening og hans tilsynelatende mangel på personlig markedsbehov som burde vekke mistenksomhet. Men jeg blir ikke mistenksom. Jeg får fornemmelsen av å møte en mann som ikke har behov for – eller vett på? – å skjule noe. Han ber ikke om å få spørsmålene tilsendt på forhånd. Han svarer på alt uten forsiktige forbehold eller papirer å holde seg i. Han forsøker ikke én gang i løpet av samtalen å kontrollere om jeg har fått alt helt riktig ned på blokken. Og det kommer ingen elektroniske presiseringer eller nervøse demotier i etterkant. Like etter at vi har startet intervjuet ringer telefonen. Han tar den, uten å be meg gå ut av rommet. «Jeg synes kanskje du tar litt vel hardt i,» hører jeg ham si. «Vi skal være litt forsiktige og passe på vår image.» Så passer han altså på.

Av godt folk vera fødd

Terje Vigen er yngst i en søskenflokk på fem. Far var *skulestyrar* – med dertil hørende engasjement i Venstre og Noregs Mållag – på Tuv skole på Ronglan i Nord-Trøndelag. Med stillingen fulgte drift av skolens 17 mål jord. Mor bestyrte familien, hadde hovedansvaret for fjøset og vasket på skolen. Familien bodde i skolebygningen sammen med en lærerinne og pedellen.

– Pedellen?

– Vaktmesteren. Ham hadde vi forresten bare en kort periode. Stort sett var det lærerinnen og oss. Vi ungene gikk på skole

annenhver dag. De andre dagene arbeidet vi. Jeg hadde fjøsstellet fast hver kveld etter skoletid. Så var det tavlevask og vedbæring. Skolen var jo vedfyrt. Man skulle tro jeg var hundre år gammel, så fjernt virker det hele i dag.

Til Terje Vigns trøst og min informasjon leter jeg opp hans barndoms dal på verdensveven. Det står fortsatt til liv. Ronglan 2006 har et mylder av lag og foreninger, deriblant eget teaterlag. Siste forestilling het *Kainn det varrå nå hu ha itti* og er med andre ord hyperaktuell. Tuv skole er blitt til Tuv oppvekstsenter, et nyskapende prosjekt med barnehage, skole og bygdeaktiviteter under samme tak. «Ungene kan bare gå en trapp opp når de skal begynne på skolen,» står det, og «lærerne har oppmøteplikt på aktiviteter på kveldstid». Veien frem går kanskje først tilbake.

– Men du arbeidet vel ikke hele tiden?

– Vi hadde en gutteklubb, Hauk, som jeg ledet. Da var jeg vel 8–9 år gammel. Jeg husker ikke at vi drev med noe spesielt, men det var viktig å ha en klubb. Og så var det 4H selvsagt. (For uinnvidde: 4H står for klokt hode, varmt hjerte, flinke hender og god helse.) Der drev jeg på i mange år og fikk plaketten.

– Er du en naturlig leder?

– Jeg har lurt på det. Selv opplever jeg ikke at jeg går etter lederposisjoner, men jeg har ofte havnet i dem. Russepresident, for eksempel.

– Hvor kommer «Terje Vigen» fra?

– Farfar tok navnet Vigen etter plassen der han bodde. Terje kan du vel tenke deg selv. Og ja, jeg har kunnet diktet utenat. Også den versjonen der det heter at «han lå på bryggen som fisk».

Lege med politisk fot

Hans første legejobb var et vikariat som kommunelege i Glomfjord i Nordland. Det var i 1975.

– Da jeg kom dit, fikk jeg vite at jeg også var konstituert i nabodistriktet, der man manglet lege. Arbeidsdagen begynte

klokken åtte med bedriftslegearbeid på Norsk Hydro. Fra lunsj til klokken sju om kvelden hadde jeg pasienter på kontoret. På fredagene holdt jeg på lenger, da var det utekontordag. Derfra kom jeg sjelden før midnatt. I tillegg hadde jeg udelte legevakt. – Deretter ble du distriktslege i Meråker i ti år. Man skulle tro at starten i Glomfjord ville skremt deg vekk fra distriktspraksis for godt?

– Jeg er nok et politisk anlagt menneske som liker å drive med samfunnsrettet virksomhet i tillegg til individuelt doktorarbeid. For meg passet rollen som allsidig kombidoktor godt. Jeg trivdes med miljørettet helsearbeid.

– Kloakk og sånt?

– For eksempel. Vi ble jo spurt om alt mulig, og kunnskapen var ofte vanskelig tilgjengelig. Jeg husker at jeg satt og regnet ut hvor mye saltsyre en lokal bedrift skulle få slippe ut i Stjørdalselva. Konklusjonen ble omlegging av rutiner og et lukket anlegg. Alternativet ville vært massiv fiskedød.

Om jazzmusikere sies det at de «får fot». Da svinger det. Det nærmeste Terje Vigen er kommet i sin kliniske karriere var da han påviste sammenhengen mellom allergisk alveolitt og arbeid på det lokale smelteverket.

– Det begynte med at jeg hadde en pasient som fikk tilbakefall av en tilsynelatende banal luftveisinfeksjon hver gang han begynte på jobb etter å ha blitt frisk. Så begynte jeg å mistenke en sammenheng og satte i gang utredning. Jeg husker at vi fikk agarskåler tilsendt fra Folkehelseinstituttet. De var jo overgrodd av alt mulig dritt lenge før de ankom Meråker. Etter hvert fikk jeg assistanse fra Sahlgrenska Sjukhuset i Sverige. Det viste seg at det dannet seg sopp i treflisen som ble brukt i produksjonen, den lå lagret over vinteren. Inhalasjon av soppsporer er årsak til sykdommen. Jeg var en av de første som dokumenterte denne sykdommen hos smelteverksarbeidere.

– Fikk du publisert resultatene dine?

– Nei, nei. Jeg var – og er – handlingsrettet

Terje Olav Vigen

Født 1. august 1945

- Cand.med. Wien 1973
- Kommunelege /helsesjef, Meråker kommune 1976–86
- Assisterende fylkeslege i Nord-Trøndelag 1986–88
- Ulike stillinger i Den norske lægeforening 1988–2003
- Generalsekretær fra 2003

Foto Tor Richardsen/SCANPIX

snarere enn akademisk. Det var da jeg ble invitert til å snakke om funnene mine på møte for immunpatologer at jeg fikk den berømmelige «foten».

I maktens korridorer

Terje Vigen søkte og fikk jobb som assisterende fylkeslege i Nord-Trøndelag i 1986. Omtrent samtidig gikk noe forferdelig galt i Tsjernobyl. Trøndelag ble særlig utsatt for radioaktivt nedfall, og den nye assisterende fylkeslegen fikk en bratt læringskurve i strålehygiene og improvisasjon. Det gikk i sievert og bequerel 24 timer i døgnet.

– Vi var ganske overlatt til oss selv.

Jeg husker hvordan vi satt i telefonkø til Helsetilsynet sammen med alle de engstelige innbyggerne som prøvde å ringe. Tsjernobyl var jo en katastrofe for den sørsamiske befolkningen i området. Samene snakket om at de hadde sett selvløsende ørret i elvene, og vi visste ikke hva vi skulle tro.

– Hvordan er du når det stormer rundt deg?

– Du kan si det slik: Jeg blir ikke overrumplet av meg selv. Når man påtar seg den typen jobber som jeg gjør, er det en fordel å være trønder og strategisk snarere enn impulsstyrt.

Han har altså påtatt seg jobber som for noen av oss ville satt evnen til å holde tilbake uhensiktsmessige impulser på betydelig strekk. Høsten 1989 ble han hentet fra sin daværende jobb i helsepolitisk avdeling i Legeforeningen til å være gruppesekretær for Høyres stortingsfraksjoner i arbeids- og administrasjonskomiteen og sosialkomiteen frem til sommeren 1990.

– Jeg visste ikke at du var høyremann?

– Det sa jeg klart fra på forhånd at jeg ikke var. Det var da heller ingen forutsetning. Det var min faglige innsikt og erfaring som ble etterspurt. Jeg hadde stort utbytte av det året. Det lærte meg mye om innsiden av samfunnet og hvordan beslutningsprosesser skjer.

– Tidligere finansminister Gunnar Berge skal en gang ha uttalt at han egentlig aldri

skjønnte hvor beslutningene ble tatt. Har du skjont det?

– Jeg tror nøkkelen til å påvirke ligger i å kunne fotfølge en sak, alltid vite hvor den befinner seg. Hos hvem? Hvem skal ha hovedansvaret? Først da kan du vite når og overfor hvem det er meningsfullt å argumentere. Dessuten gjelder det å dosere argumentasjonen så den ikke virker mot sin hensikt. – Hm.

Troverdighet som merkevare

– Du må si noe om legers og Legeforeningens troverdighet. Er vi som profesjon i ferd med å spille bort ballen?

– Nei. Jeg opplever at samfunnet stadig etterspør legenes og Legeforeningens synspunkter. Legeforeningen blir invitert til bords i mange sammenhenger fordi vårt nærvær gir legitimitet. Ingen andre aktører har den posisjonen vi har i forhold til pasientene. Nærheten til pasientene, at vi fungerer som vaktbikkje på vegne av dem, medfører et stort ansvar og er samtidig vårt sterkeste kort.

– Som kan misbrukes i snever revirkamp.

– Som vi ikke har lov til å misbruke.

Jeg mener at den faglige integriteten er godt ivaretatt i Legeforeningen. Da er det andre fagmiljøer som bør bekymre seg mer for sin uavhengighet og nøytralitet.

– Snakker vi om Kunnskapssenteret?

– Vi har diskutert dette flere ganger, også med Kunnskapssenteret. Kunnskapsmiljøene nær statsmakten har en utfordring knyttet til legitimitet og troverdighet. Deres problem kan sammenfattes slik: Hvem har motkunnskapen? Hvem representerer deres kritiske korrektiv? Ingen kunnskapsinstitusjon må få monopol på kunnskap og sannhet, heller ikke på veien til sannheten. – Men Legeforeningen er vel heller ikke det du kaller nøytral? Noen vil si at den bruker faget som hvitvasking av renspektet fagforeningsvirksomhet ...

– Det går an å formulere det omvendt: Vi hadde ikke kommet så langt i forhandlingene dersom vi ikke hadde vist et helsepolitisk ansvar. Vi oppnår gode resultater

nettopp fordi vi har troverdighet. Vi gir råd ut fra faglige premisser, og de som etterspør oss, er trygge på nettopp den faglige forankringen. Dette tror jeg blir enda sterkere markert ved at de fagmedisinske foreningene får en tydeligere rolle og blir trukket mer inn i Legeforeningen.

– Vi kan ikke snakke om troverdighet uten å nevne Sudbø-saken. Hvordan tenker du om Legeforeningens håndtering av den?

– La meg først si at Legeforeningen har vært entydige i å ta avstand fra svindel og forskningsjuks. I Sudbø-saken kom vi skjevt ut i mediene. Det skyldes en ren glipp, et brudd på våre instruksjoner, som ble tatt opp og gjort kjent. Svindel skjer i mange sammenhenger. En slik sak rammer et miljø som har hatt nesten ubegrenset tillit ekstra hardt.

Entusiastiske legers forening!

Terje Vigen vil at det skal være rom for alle leger i Legeforeningen.

– Som generalsekretær er jeg nøye med ikke å uttale meg slik at det kan tolkes til inntekt for en bestemt politisk retning eller et parti. Legeforeningen må favne medlemmer med vidt forskjellig politisk syn og tilby tilsvarende politisk frihet.

– Vil du si at det er høyt nok under taket i Legeforeningen i dag?

– Jeg mener at det er stor takhøyde i Legeforeningen. Det er plass til alle.

– Hva med demokratiet?

– Den største trusselen mot demokratiet er medlemmer som ikke orker eller ikke vil ta på seg tillitsverv eller andre oppgaver. Jeg håper den økte satsingen på fag vil bringe entusiastene nærmere foreningen. Den norske Lægeforening skal gi entusiastene et hjem! sier generalsekretæren plutselig idet jeg skal gå. Det lyder som en parole, fremført med innlevelse på grensen til patos.

Er han et øyeblikk overrumplet av seg selv likevel?

Elisabeth Swensen
elswense@online.no
Tidsskriftet